

Karta sprawdzania źródła

Czy pozycja istnieje i czy mówi to, co jej przypisujesz: procedura, karty do wydruku, arkusz zbiorczy i czerwone flagi

Pozycja w bibliografii przechodzi dwa sprawdziany. Pierwszy: czy taka praca w ogóle istnieje i czy jej opis zgadza się z rekordem. Drugi, trudniejszy: czy na wskazanej stronie stoi to, co napisałeś w zdaniu z przypisem. Sprawdzarka i katalog odpowiadają na pierwsze pytanie. Na drugie odpowiada tylko otwarty plik albo książka.

Jak z tego korzystać. Procedurę przechodzisz dla każdej pozycji. Wynik zapisujesz na karcie (strona 3), gdy pozycję podsunął model albo gdy cytujesz ją dosłownie; resztę od razu w arkuszu zbiorczym (strona 4).

1 Procedura w sześciu krokach

- 1. Opis i pochodzenie.** Spisujesz opis tak, jak go masz, i zaznaczasz, skąd pozycja przysłała: z bazy, z bibliografii innej pracy, od modelu, od promotora. Puste pola (brak tomu, stron, wydawcy) to pierwsza informacja, nie drobiazg.
- 2. DOI w doi.org.** Wpisujesz w przeglądarkę <https://doi.org/> i numer. Działający DOI przekierowuje do strony pracy; nieistniejący kończy się komunikatem „DOI Not Found”. [4] Patrząc, czy to *ta* praca: istniejący DOI innego artykułu to częsty wariant błędu.
- 3. Crossref.** W <https://search.crossref.org> szukasz po tytule albo DOI i porównujesz rekord z opisem pole po polu: autorzy, rok, tytuł, czasopismo albo wydawca, tom, numer, strony. [5] Rozjazd w którymkolwiek polu oznacza: pozycja zawieszona, dopóki nie zobaczysz jej na stronie wydawcy albo w pliku. Przykład: artykuł Waltersa i Wilder ma w Crossref tom 13, numer 1 i numer artykułu 14045, a pola ze stronami nie ma wcale. [1] Opis z „s. 1-8” byłby zmyślony w tym jednym polu.
- 4. Katalog.** Książki, rozdziały i starsze polskie czasopisma sprawdzasz w katalogu swojej uczelni i w NUKAT, katalogu centralnym, który współtworzy ponad 160 bibliotek naukowych i akademickich. [6] Pomocniczo Google Scholar: tytuł w cudzysłowie. Przy rozdziale najpierw szukasz książki, potem rozdziału w jej spisie treści. Polskiej książki nie skreślasz tylko dlatego, że Crossref jej nie zna: Crossref zna prace, którym wydawca nadał DOI. [9]
- 5. Pełny tekst i strona.** Otwierasz plik albo egzemplarz i szukasz miejsca, na którym opierasz zdanie. Zapisujesz stronę czasopisma albo książki, nie strony pliku: artykuł zaczynający się na s. 120 ma w pliku stronę 1. Pilnujesz siły twierdzenia: „wiąże się” to nie „powoduje”. Na stronie wydawcy sprawdzasz też, czy artykuł nie został wycofany albo poprawiony. [5]
- 6. Źródło wtórne.** Jeśli o pracy wiesz tylko z innej pracy, zapis brzmi: (Autor oryginału, rok, za: Autor, rok), a do bibliografii trafia tylko źródło, które masz w ręku. Polska adaptacja APA 7 każe takiego cytowania unikać i stosować je tylko wtedy, gdy oryginał jest bardzo trudno dostępny albo napisany w języku, którego nie znasz. [7] Pisziesz o oryginale tylko tyle, ile mówi o nim źródło wtórne.

Status, nie „chyba”

Zweryfikowana: istnieje, pola zgadzają się z rekordem, fragment stoi na wskazanej stronie.

Zawieszona: rozjazd w opisie albo brak pełnego tekstu; zapisujesz następny krok (bibliotekarz, wypożyczenie międzybiblioteczne, strona wydawcy). **Odrzucona:** zawsze z powodem, na przykład „nie istnieje”, „nie o tym”, „wycofana”. Odrzuconej nie wymazujesz z arkusza, żeby nie wróciła za tydzień z innego czatu. [8]

2 Czerwone flagi pozycji zmyślonej przez model

Badania z 2023 roku dotyczą starszych modeli, więc ich odsetki nie mówią, jak często mylą się dzisiejsze. Pokazują mechanizm: model układa opis, który brzmi prawdopodobnie, i nie sprawdza go w katalogu.

- 1. Prawdziwe czasopismo, nieznany artykuł.** Większość zmyślonych opisów artykułów, książek i stron internetowych w badaniu Waltersa i Wilder zawierała nazwy prawdziwych czasopism, wydawców i organizacji. [1] Znane nazwisko i znane czasopismo niczego nie dowodzą; dowodzi rekord tej jednej pracy.
- 2. Rozdział w pracy zbiorowej.** W tym samym badaniu zmyślonych było 70% rozdziałów cytowanych przez GPT-4, a w wielu takich opisach nie istniała nawet książka, w której rozdział miał się znaleźć. [1] Rozdział sprawdzasz od książki: katalog, potem spis treści.
- 3. Liczby się rozjeżdżają.** Wśród pozycji prawdziwych błędy w opisie miało 43% cytowań GPT-3.5 i 24% cytowań GPT-4: w autorach, tytułach, latach, tomach, numerach i stronach. [1] W badaniu Bhattacharyya i współautorów prawdziwych i bezbłędnych było tylko 7% pozycji, a na pozycję przypadało średnio 4,3 błędnych z siedmiu elementów opisu. [2] Rok, tom i strony przepisujesz z rekordu, nigdy z kolejnej odpowiedzi modelu.
- 4. Identyfikator, który nie prowadzi do tej pracy.** Najczęściej mylnym elementem u Bhattacharyya i współautorów był numer PMID (identyfikator w PubMed), dopiero za nim tom, strony i rok. [2] W badaniu Athaluri i współautorów 28 ze 178 pozycji nie znalazło się ani wyszukiwarką Google, ani przez DOI. [3] DOI klikasz zawsze; sam numer w opisie niczego nie potwierdza.
- 5. Link w opisie.** Model rzadko dodaje linki, a gdy je dodaje, to u Waltersa i Wilder częściej w opisach zmyślonych niż prawdziwych; także przy pracach prawdziwych mniej więcej co trzeci link był błędny. [1] Link to adres do sprawdzenia, nie dowód.
- 6. Model potwierdza sam siebie.** Zapytany, czy podana przez niego pozycja jest prawdziwa, model często odpowiada błędnie; Walters i Wilder przytaczają to za wcześniejszymi badaniami. [1] Pytanie „czy to istnieje?” zadajesz katalogowi, nie czatowi.
- 7. Źródło idealnie pod tezę.** Prośba o „źródło, które to potwierdza” to droga, którą do pracy wchodzi zmyślone pozycje. [8] Gdy zdanie nie ma pokrycia w źródle, osłabiasz je albo usuwasz.
- 8. Prawdziwa pozycja, cudza teza.** Praca istnieje, ale bada inną grupę, inną zmienną albo na wskazanej stronie nie ma takiego zdania. Tego nie wyłapie żadna sprawdzarka; wyłapuje to krok 5. [8]

KARTA POZYCJI nr _____ data _____

Opis bibliograficzny (autorzy, rok, tytuł, czasopismo albo wydawca, tom, numer, strony)

Skąd ją masz: ☐ baza ☐ cytowanie w innej pracy ☐ model ☐ promotor

DOI albo ISBN: _____ ☐ sprawdzony ☐ prowadzi do tej pracy

Gdzie znaleziona: ☐ doi.org ☐ Crossref ☐ Scholar ☐ katalog uczelni ☐ NUKAT ☐ wydawca

Zgadza się z rekordem: ☐ autorzy ☐ rok ☐ tytuł ☐ czasopismo ☐ tom, numer ☐ strony

Pełny tekst otwarty: ☐ tak plik _____ przesunięcie stron _____

Strona (czasopisma, nie pliku) _____ ☐ cytat ☐ parafraza ☐ za: (źródło wtórne)

Fragment źródła albo moja parafraza:

Do którego zdania pracy (rozdział, strona, początek zdania)

Status: ☐ zweryfikowana ☐ zawieszona ☐ odrzucona powód _____

Uwagi: _____

KARTA POZYCJI nr _____ data _____

Opis bibliograficzny (autorzy, rok, tytuł, czasopismo albo wydawca, tom, numer, strony)

Skąd ją masz: ☐ baza ☐ cytowanie w innej pracy ☐ model ☐ promotor

DOI albo ISBN: _____ ☐ sprawdzony ☐ prowadzi do tej pracy

Gdzie znaleziona: ☐ doi.org ☐ Crossref ☐ Scholar ☐ katalog uczelni ☐ NUKAT ☐ wydawca

Zgadza się z rekordem: ☐ autorzy ☐ rok ☐ tytuł ☐ czasopismo ☐ tom, numer ☐ strony

Pełny tekst otwarty: ☐ tak plik _____ przesunięcie stron _____

Strona (czasopisma, nie pliku) _____ ☐ cytat ☐ parafraza ☐ za: (źródło wtórne)

Fragment źródła albo moja parafraza:

Do którego zdania pracy (rozdział, strona, początek zdania)

Status: ☐ zweryfikowana ☐ zawieszona ☐ odrzucona powód _____

Uwagi: _____

3 Arkusz zbiorczy

Jeden wiersz na pozycję. Kratki: DOI albo ISBN kliknięty i prowadzi do tej pracy; pełny tekst otwarty; status. Strona to strona czasopisma albo książki. Przy zawieszona wpisujesz następny krok, przy odrzuconej powód.

Nr	Pozycja (autor, rok, początek tytułu)	DOI albo ISBN	Pełny tekst	Str.	Zweryfikowana	Zawieszona	Odrzucona	Powód albo następny krok
1		☐	☐		☐	☐	☐	
2		☐	☐		☐	☐	☐	
3		☐	☐		☐	☐	☐	
4		☐	☐		☐	☐	☐	
5		☐	☐		☐	☐	☐	
6		☐	☐		☐	☐	☐	
7		☐	☐		☐	☐	☐	
8		☐	☐		☐	☐	☐	
9		☐	☐		☐	☐	☐	
10		☐	☐		☐	☐	☐	
11		☐	☐		☐	☐	☐	
12		☐	☐		☐	☐	☐	
13		☐	☐		☐	☐	☐	
14		☐	☐		☐	☐	☐	
15		☐	☐		☐	☐	☐	
16		☐	☐		☐	☐	☐	
17		☐	☐		☐	☐	☐	
18		☐	☐		☐	☐	☐	

Sprawdzone przez sprawdzarkę bibliografii (data): _____ Zostało zawieszonych: _____

Model przy sprawdzaniu

Może przejrzeć Twoją listę i wskazać, czego w opisach brakuje i co wygląda niespójnie. Nie ocenia, czy pozycje istnieją, i niczego nie uzupełnia: [8]

Poniżej moja lista pozycji do sprawdzenia: [lista]. Nie oceniaj, czy te pozycje istnieją, i nie uzupełniaj brakujących danych. Dla każdej pozycji wypisz: (1) których pól brakuje do pełnego opisu, (2) co wygląda niespójnie, (3) gdzie sprawdzić ją najpierw: DOI, Crossref czy katalog biblioteki.

Dalej

Jak z pojedynczych pozycji zbudować część teoretyczną, w której każdy przypis prowadzi do prawdziwej strony, pokazuje kurs „Część teoretyczna bez zmyślonych źródeł”: od szukania w bazach po kontrolę przypisów tabelą z dosłownym fragmentem źródła (<https://przypismagisterka.pl/kursy/przegląd-literatury/>). Całą listę naraz sprawdzisz w Crossref darmową sprawdzarką bibliografii (<https://przypismagisterka.pl/narzedzia/sprawdzarka-bibliografii/>).

Źródła

- [1] William H. Walters, Esther Isabelle Wilder, *Fabrication and errors in the bibliographic citations generated by ChatGPT*, „Scientific Reports” 2023, t. 13, nr 1, art. 14045, <https://doi.org/10.1038/s41598-023-41032-5> (rekord Crossref: <https://api.crossref.org/works/10.1038/s41598-023-41032-5>; pełny tekst pod DOI; dostęp: 27 października 2026). Dane: 636 cytowań z 84 tekstów wygenerowanych przez GPT-3.5 i GPT-4 w kwietniu 2023 r.
- [2] Mehul Bhattacharyya, Valerie M. Miller, Debjani Bhattacharyya, Larry E. Miller, *High Rates of Fabricated and Inaccurate References in ChatGPT-Generated Medical Content*, „Cureus” 2023, t. 15, art. e39238, <https://doi.org/10.7759/cureus.39238> (pełny tekst w Europe PMC, PMC10277170, dostęp: 27 października 2026). Dane: 115 pozycji z 30 tekstów wygenerowanych przez GPT-3.5.
- [3] Sai Anirudh Athaluri i in., *Exploring the Boundaries of Reality: Investigating the Phenomenon of Artificial Intelligence Hallucination in Scientific Writing Through ChatGPT References*, „Cureus” 2023, t. 15, art. e37432, <https://doi.org/10.7759/cureus.37432> (streszczenie w Europe PMC, PMC10173677, dostęp: 27 października 2026).
- [4] DOI Foundation, *What is a DOI*, <https://www.doi.org/the-identifier/what-is-a-doi/>, oraz komunikat <https://doi.org/> dla identyfikatora, którego nie ma w systemie (dostęp: 27 października 2026).
- [5] Crossref, *Metadata search*, <https://search.crossref.org/>, oraz *Retraction Watch*, <https://www.crossref.org/documentation/retrieve-metadata/retraction-watch/> (dostęp: 27 października 2026).
- [6] Centrum NUKAT, *Poznaj NUKAT*, <https://centrum.nukat.edu.pl/pl/poznaj-nukat>; katalog: <https://katalog.nukat.edu.pl/> (dostęp: 27 października 2026).
- [7] Ewa Skimina, Justyna Harasimczuk, Jan Cieciuch, *Podstawowe standardy edytorskie naukowych tekstów psychologicznych w języku polskim na podstawie reguł APA 7*, Liberi Libri 2022, <https://doi.org/10.47943/lib.9788363487560>; w serwisie <https://apa7.liberilibri.pl/> część o odsyłaczach w cytowaniu pośrednim (dostęp: 27 października 2026).
- [8] Przypis, kurs *Część teoretyczna bez zmyślonych źródeł*, wersja 1.0, październik 2026, lekcje 3 i 9, <https://przypismagisterka.pl/kursy/przegląd-literatury/>.
- [9] Przypis, *Sprawdzarka bibliografii*, sekcja „Czego Crossref nie wie”, <https://przypismagisterka.pl/narzedzia/sprawdzarka-bibliografii/> (dostęp: 27 października 2026).

Przypis¹. Karta porządkuje sprawdzanie. Nie zastępuje wytycznych Twojej uczelni ani decyzji promotora.